

सायंक्षणो तथा रात्रिनो
नित्यकर्म

श्रीमद् राजचंद्र आश्रम
अगास

श्रीमद् सद्गुरुः ॐ

सायंकाणनी तर्षु श्वात्रिना

नित्यकर्म

(सायंकाणनी लक्षितनो कर्म : समय ६)

१. सायंकाणनी स्तुति तथा देववांदन

महादेव्याः कुक्षिरत्नं, * शब्दशतवरात्मजम् ;
राज्यंद्रमहं वंदे, तत्त्वलोचनहायकम् . १

ज्य गुरुदेव ! सद्गुणत्मस्वरूप परमगुरु शुद्ध यैतन्य स्वामी.

ॐकारं बिंदुसंयुक्तं नित्यं ध्यायन्ति योगिनः
कामहं मोक्षहं यैव, ॐकाराय नमोनमः २

मंगलमय मंगलकरणु, वीतराग विज्ञान;
नमो ताहि जते लये, अरिहंताहि महान. ३

विश्वभाव व्यापि तदपि, ऐक विमल चिद्रूप;
ज्ञानानंद महेश्वरा, ज्यवंता जिनभूप. ४

महत्तत्त्व महनीय महः महाधाम गुणधाम;
चिदानंद परमात्मा, वंदो रमता राम. ५

* पाठान्तर : शब्दशतवरात्मजम्

तीनलुवन यूडारतन, - सम श्री जिनके पाय;
नमत पाठ्ये आप पद, सभ विधि अंध नशाय.

दर्शनं देवदेवस्य, दर्शनं पापनाशनम्,
दर्शनं स्वर्गसोपानं, दर्शनं मोक्षसाधनम् . ७

दर्शनाद् दुरितध्वंसि वंदनाद् वाञ्छितप्रदः
पूजनात् पूरकः श्रीलुं, जिनः साक्षात् सुरद्रुमः ८

प्रभुदर्शनं सुभसंपदा, प्रभुदर्शनं नवनिधि;
प्रभुदर्शनसें पाभीये, सकल मनोरथ-सिद्धि. ९

अह्वानंदं परमसुभदं केवलं ज्ञानभूर्तिम्,
कंदातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादि लक्ष्यम् ;
येकं नित्यं विमलमचलं सर्वदा साक्षीभूतम्,
सावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि. १०

आनंदमानंदकरं असन्नं ज्ञानस्वर्गं निष्कण्ठधरम् ;
योगीन्द्रमील्यं लवरोगवैद्य श्रीमद् गुरुं नित्यमहुं नमामि. ११

श्रीमद् परब्रह्मगुरुं वदामि श्रीमद् परब्रह्मगुरुं नमामि,
श्रीमद् परब्रह्मगुरुं लज्जामि श्रीमद् परब्रह्मगुरुं स्मरामि. १२

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः
गुरुः साक्षात् परब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः १३

ध्यानमूलं गुरुभूर्तिः पूजामूलं गुरुपदम्
मंत्रमूलं गुरुवाक्यं मोक्षमूलं गुरुकृपा. १४

अभंडमंडलाकारं व्याप्तं येन चराचरम्
तत्पदं दर्शितं येन तस्मै श्री गुरवे नमः १५

अज्ञानतिमिरान्धानां ज्ञानांजनशलाकया
 यक्षुर्गुन्मीलितं येन तस्मै श्री गुरवे नमः १६
 ध्यानधूपं मनःपुष्पं पंचेन्द्रिय हुताशनम्
 क्षमाजप संतोषपूज पूज्यो देवो निरंजनः १७

देवेषु देवोऽस्तु निरंजनो मे, गुरुर्गुरुष्वस्तु हृमी शमी मे;
 धर्मेषु धर्मोऽस्तु ह्या परो मे, त्रीष्टयेव तत्त्वानि लवे लवे मे. १८

परात्परगुरवे नमः परंपराचार्यं गुरवे नमः
 परमगुरवे नमः साक्षात् प्रत्यक्षसद्गुरवे नमो नमः १९

अहो ! अहो ! श्री सद्गुरु, कर्तुं सिद्धि अपार;
 आ पापर पर प्रभु कर्तो, अहो ! अहो ! उपकार. २०

शुं प्रभुचरण कने धरुं, आत्माधी सौ हीन;
 ते तो प्रभुमे आपियो, वर्तुं चरणधीन. २१

आ देहादि आजधी, वर्तो प्रभु आधीन;
 दास, दास हुं दास छुं, आप प्रभुनो हीन. २२

पद् स्थानक समजवीने, लिप्त अताव्यो आप;
 म्यानथकी तरवारवत्, मे उपकार अमाप. २३

जे स्वरूप समन्या विना, पात्र्यो दुःख अनंत;
 समन्युं ते पद नमुं, श्री सद्गुरु भगवंत २४

नमस्कार

जय जय गुरुदेव ! सद्गुणत्मस्वरूप परमगुरु शुद्ध
 चैतन्य स्वामी अंतरजामी भगवान् छंछामि जमासमष्टो
 वंदिँ नवशिखरमे निसीद्धिआये मत्थयेषु वंदाभि.

પરમ પુરુષ પ્રભુ સદ્ગુરુ, પરમજ્ઞાન સુખધામ;
જેણે આપ્યું લાન નિજ, તેને સદા પ્રણામ. ૨૫

નમસ્કાર

જય જય ગુરુદેવ ! મત્યએણું વંદામિ.

દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત;
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત. ૨૬

નમસ્કાર

જય જય ગુરુદેવ ! મત્યએણું વંદામિ.

નમોઽસ્તુ, નમોઽસ્તુ, નમોઽસ્તુ, શરણું, શરણું, શરણું,
ત્રિકાલશરણું, ભવોભવશરણું, સદ્ગુરુશરણું, સદા સર્વદા,
ત્રિવિધ ત્રિવિધ ભાવવંદન હો, વિનયવંદન હો, સમયાત્મક
વંદન હો; ૐ નમોઽસ્તુ જય ગુરુદેવ શાંતિ; પરમ તારુ,
પરમ સજ્જન, પરમ હેતુ, પરમ દયાળ, પરમ મયાળ,
પરમ કૃપાળ, વાણીસુરસાળ, અતિ સુકુમાળ, જીવદયા પ્રતિપાળ,
કર્મશત્રુના કાળ, 'મા હણો મા હણો' શબ્દના કરનાર,
આપકે ચરણકમલમેં મેરા મસ્તક, આપકે ચરણકમલ મેરે
હૃદયકમલમેં અખંડપણે સંસ્થાપિત રહે, સંસ્થાપિત રહે;
સત્પુરુષોંકા સત્સ્વરૂપ, મેરે ચિત્તસ્મૃતિકે પટપર ટંકોટીણુંવત
સદોદિત જયવંત રહે, જયવંત રહે.

આનંદમાનંદકરંપ્રસન્નં જ્ઞાનસ્વરૂપં નિજબોધરૂપમ્,
યોગીન્દ્રમીડ્યં ભવરોગવૈદ્યં શ્રીમદ્ગુરું નિત્યમહં નમામિ.

૨. આરતી (૧)

- જય જય આરતી સદ્ગુરુરાયા,
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર નમું (તુજ) પાયા. જય૦ ૧
- પહેલી આરતી મિથ્યા ટાળે,
સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રકાશ નિહાળે. જય૦ ૨
- બીજી આરતી બીજ ઉગાડે,
દંદ્રાતીતપણાને પમાડે. જય૦ ૩
- ત્રીજી આરતી ત્રિકરણ શુદ્ધિ,
થાયે સહેજે નિર્મળ બુદ્ધિ જય૦ ૪
- ચોથી આરતી અનંત ચતુષ્ટય,
પરિણામે આપે પદ અવ્યય. જય૦ ૫
- પંચમી આરતી પંચ સંવરથી,
શુદ્ધ સ્વભાવ સહજ લહે અરથી. જય૦ ૬
- શ્રીમદ્ સદ્ગુરુરાજ કૃપાયે,
સત્ય મુમુક્ષુપણું પ્રગટાયે. જય૦ ૭

આરતી (૨)

- જય દેવ, જય દેવ, જય પંચ પરમ પદ સ્વામી;
પ્રભુ પચ પરમ પદ સ્વામી;
મોહાદિક હણ્યાથી (૨) અનંત ગુણધામી. જયદેવ૦ ૧
- લોકાલોક પ્રદાશક, સૂર્ય પ્રગટ જ્ઞાની; પ્રભુ૦
આરતી કરી છવ પામે (૨) શિવપદ સુખખાણી. જયદેવ૦ ૨
- પહેલી આરતી પ્રભુની, જિજ્ઞાસુ કરતા; પ્રભુ૦
નિજ પદ લક્ષ લાહી તે (૨) મિથ્યામતિ હરતા. જયદેવ૦ ૩

- पीछ आरती प्रभुनी, समकृती करता; प्रभु०
 प्रभु सम निज चिद्रूपने (२) अंतर अनुभवता. ज्येष्ठेव० ४
- त्रीछ आरती प्रभुनी, शांत सुधा अरता; प्रभु०
 रत्नत्रय उज्ज्वलथी (२) धर्म ध्यान धरता. ज्येष्ठेव० ५
- चोथी आरती प्रभुनी, श्रेष्ठी क्षपक यउता; प्रभु०
 शुक्ल ध्यान वर योगे (२) मोह शत्रु हनुता. ज्येष्ठेव० ६
- पंचमी आरती प्रभुनी, केवलश्री वरता; प्रभु०
 धन्य धन्य सहज्जत्मा (२) सिद्धिसदन वसता. ज्येष्ठेव० ७
- शुद्ध चिदात्मनी आरती, आत्मार्थी करता; प्रभु०
 श्री गुरुराज-कृपाथी (२) लवज्जलधि तरता. ज्येष्ठेव० ८

३. मंगल दीवो (१)

- दीवो रे दीवो प्रभु मंगलिक दीवो,
 श्रीमद् सहगुरु शाश्वत छवो. दीवो० १
- सभ्यगृहर्शन नयन अज्जवाणे,
 केवल ज्ञान प्रकाश निहाणे. दीवो० २
- लवज्जमतिभिरनुं भूण नसावे,
 मोह पतगनी लस्म अनावे. दीवो० ३
- पात्र मुमुक्षु न नीये राणे,
 तपवे नहीं ज्ये अचरिज्ज दाणे. दीवो० ४
- कलिमल सण उत्पत्ति जये,
 श्रीमद् सहगुरु सदाय वराये. दीवो० ५
- श्रोता वक्ता लक्ता सकलमें,
 शिवकर वृद्धि करे मंगलमें. दीवो० ६

શ્રીમદ્ સેવક ભાવ પ્રભાવે,
સેવક સેવ્ય અભેદ સ્વભાવે. દીવો ૭

મંગલ દીવો (૨)

દીવો ૩ દીવો પ્રભુ મંગલિક દીવો;
જ્ઞાન દીવો પ્રભુ તુજ ચિરંજીવો. દીવો ૧

નિશ્ચય દીવે પ્રગટે દીવો;
પ્રગટાવો ભવિ દિલમાં દીવો. દીવો ૨

પ્રગટ દીવો જ્ઞાની પરમાત્મા;
તેને અર્પણ હો નિજ આત્મા. દીવો ૩

બહિરાતમતા તજી પ્રભુ શરણે;
બનો અંતરાત્મા પ્રભુ સ્મરણે. દીવો ૪

પરમાતમતા નિશ્ચિન ભાવે;
આતમ અર્પણતા તો થાવે. દીવો ૫

આત્મભાવના સતત અભ્યાસે;
નિજ સહજાત્મસ્વરૂપ પ્રકાશે. દીવો ૬

આત્મદૃષ્ટિ દીવો જલહલતો;
પ્રગટ્યો ઉરમાં જન્મ સફલ તો; દીવો ૭

શ્રીમદ્ સદ્ગુરુ રાજકૃપાથી;
સ્વરૂપસિદ્ધિ સાધે મોક્ષાર્થી. દીવો ૮

(શત્રિની ભક્તિનો ક્રમ સમય આ થી લા)

૪. વંદન તથા પ્રણિપાતસ્તુતિ

અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર;
આ પામર પર પ્રભુ કર્યો, અહો ! અહો ! ઉપકાર.

શું પ્રભુ ચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન;
તે તો પ્રભુએ આપિયો, વર્તું ચરણાધીન.

આ દેહાદિ આજથી, વર્તો પ્રભુ આધીન;
દાસ, દાસ હું દાસ છું, આપ પ્રભુનો હીન.

પદ સ્થાનક સમજાવીને, લિપ્ત બતાવ્યો આપ;
મ્યાન થકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ.

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત;
સમજવું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત.

પરમ પુરુષ પ્રભુ સદ્ગુરુ, પરમ જ્ઞાન સુખધામ;
જેણે આપ્યું ભાન નિજ, તેને સદા પ્રણામ.

દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત;
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત.

હે પરમકૃપાળુ દેવ ! જન્મ, જરા, મરણાદિ સર્વ દુઃખોનો
અત્યંત ક્ષય કરનારો એવો વીતરાગ પુરુષનો મૂળધર્મ (માર્ગ)
આપ શ્રીમદે અનંતકૃપા કરી મને આપ્યો, તે અનંત ઉપકારનો
પ્રતિઉપકાર વાળવા હું સર્વથા અસમર્થ છું; વળી આપ
શ્રીમત્ કંઈ પણ લેવાને સર્વથા નિઃસ્પૃહ છો; જેથી હું મન,
વચન, કાયાની એકાગ્રતાથી આપના ચરણારવિંદમાં નમસ્કાર
કરું છું. આપની પરમ ભક્તિ અને વીતરાગ પુરુષના મૂળધર્મની
ઉપાસના મારા હૃદયને વિષે ભવપર્યંત અખંડ જાગૃત રહો
એટલું માગું છું તે સફળ થાયો. ॐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

૫. મંગળાયરણ

અહો શ્રી સત્પુરુષકે વચનામૃતમ્ જગહિતકરમ્ ,
 મુદ્રા અરુ સત્સમાગમ સુતિ ચૈતના જાગૃતકરમ્ ;
 ગિરતી વૃત્તિ સ્થિર રખે દર્શન માત્રસેં નિર્દોષ હૈ,
 અપૂર્વ સ્વભાવકે પ્રેરક, સકલ સદ્ગુણ કોષ હૈ.
 સ્વસ્વરૂપકી પ્રતીતિ અપ્રમત્ત સંયમ ધારણમ્ ,
 પૂરણપણે વીતરાગ નિર્વિકલ્પતાકે કારણમ્ ;
 અંતે અયોગી સ્વભાવ જો તાકે પ્રગટ કરતાર હૈ,
 અનંત અવ્યાબાધ સ્વરૂપમેં સ્થિતિ કરાવનહાર હૈ.
 સહજાત્મ સહજાનંદ આનંદધન નામ અપાર હૈ,
 સત્ દેવ ધર્મ સ્વરૂપ દર્શક સુગુરુ પારવાર હૈ;
 ગુરુ ભક્તિસેં લહો તીર્થપતિપદ શાસ્ત્રમેં વિસ્તાર હૈ,
 ત્રિકાળ જયવંત વર્તો શ્રી ગુરુરાજને નમસ્કાર હૈ.
 એમ પ્રણમી શ્રી ગુરુરાજકે પદ આપ-પરહિતકારણમ્ ,
 જયવંત શ્રી જિનરાજ-વાણી કરું તાસ ઉચ્ચારણમ્ ;
 ભવભીત ભવિક જે ભણે ભાવે સુણે સમજે સદહે,
 શ્રી રત્નત્રયની ઐક્યતા લહી સહી સો નિજ પદ લહે.

૬. જિનેશ્વરની વાણી

અનંત અનંત ભાવ ભેદથી ભરેલી ભલી,
 અનંત અનંત નયનિશ્ચેપે વ્યાખ્યાની છે;
 સકલ જગત હિતકારિણી, હારિણી મોહ,
 તારિણી ભવાબ્ધ, મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે.
 ઉપમા આખ્યાની જેને તમા રાખવી તે વ્યર્થ,
 આપવાથી નિજ મતિ મપાઈ મેં માની છે;

અહો ! રાજચંદ્ર, બાળ ખ્યાલ નથી પામતા એ;
જિનેશ્વર તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે.
(ગુરુરાજ તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે.)

૭. શ્રી સદ્ગુરુભક્તિરહસ્ય

(ભક્તિના વીથ દોહરા)

હે પ્રભુ ! હે પ્રભુ ! શું કહું, દીનાનાથ દયાળ;
હું તો દોષ અનંતનું, ભાજન છું કરુણાળ. ૧
શુદ્ધ ભાવ મુજમાં નથી, નથી સર્વ તુજરૂપ;
નથી લઘુતા કે દીનતા, શું કહું પરમસ્વરૂપ ? ૨
નથી આજા ગુરુદેવની, અચળ કરી ઉરમાંહીં;
આપ તણો વિશ્વાસ દૃઢ, ને પરમાદર નાહીં. ૩
જોગ નથી સત્સંગનો, નથી સત્સેવા જોગ;
કેવળ અર્પણતા નથી, નથી આશ્રય અનુયોગ. ૪
‘હું પામર શું કરોં શકું ?’ એવો નથી વિવેક;
ચરણ શરણ ધીરજ નથી, મરણ સુધીની છેક. ૫
અચિત્ય તુજ માહાત્મ્યનો, નથી પ્રકુલિત ભાવ;
અંશ ન એકે સ્નેહનો, ન મળે પરમ પ્રભાવ. ૬
અચળરૂપ આસક્તિ નહિ, નહીં વિરહનો તાપ;
કથા અલભ તુજ પ્રેમની, નહિ તેનો પરિતાપ. ૭
ભક્તિમાર્ગ પ્રવેશ નહિ, નહીં ભજન દૃઢ ભાન;
સમજ નહીં નિજ ધર્મની, નહિ શુભ દેશે સ્થાન. ૮
કાળદોવ કળિથી થયો, નહિ મર્યાદા ધર્મ;
તોયે નહિ વ્યાકુળતા, જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ. ૯

सेवाने ढरतलकूण ञे, ते ढंधन नथीं त्ढाग;
देहेंद्रिय डाने नहीं, करे ञाह्य ढर राग. १०

तुज वलरुडेग रकुरतेा नथीं, वचन नचन थड नालीं;
नरुडे उदरस अललकृतथीं, तेड गृडरदलक डरुडीं. ११

अडुंलरवथी ररुडत नरुडल, र्वधरुड संचय नरुडीं,
नथीं नलवृत्तल नलरुडणडरुडे, अन्य धरुडनरीं करुडीं. १२

अेड अनंत डकरथीं, सरुधन ररुडत डुंय;
नहीं अेक सदृगुडु डरुडे, डुण डतररुं शुंय ? १३

केवण करुडुणरु-डूरुतल ऐ, हीनडंधु हीननरुथ;
डरुडीं डरुड अलनरुथ डुं, अरुडे डरुडुल डरुथ. १ॡ

अनंत करुणथीं अरुथरुडे, वलनरु डरुड लगडरुडन;
सेव्यरु नरुडल गुरु संतने, डूकथुं नरुडल अललडरुडन. १ॣ

संत अरुड अरुथरुड वलनरु, सरुधन करुडरुं अनेक;
डरुड न तेथीं डरुडडरुडे, उरुग्ये न अंश वलवेक. १॥

सडु सरुधन डंधन थडरुं. ररुही न करुडीं उडरुड;
सतसरुधन सडरुग्ये नहीं, त्ढरुं डंधन शुं डरुड ? १०

डरुडु डरुडु डरुड लरुगरी नहीं. डरुडे न सदृगुरु डरुड;
हीरुड नरुडल नलज देड तेा, तरुंअे करुडे उडरुड ? १ॢ

अधडरुड अरुधरुडे डरुडतल, सकल जगतडरुं डुंय;
अे नलशुचय अरुव्यरु वलनरु, सरुधन करुडे शुंय ? १ॢ

डरुडीं डरुडीं तुज डदडंकअे, इरुं इरुं डरुगुं अे ज;
सदृगुरु संत र्वरुडुड तुज, अे वृढतरु करुडीं दे ज. २०

—शुरीडु ररुजअंदुर

८. कैवल्यभीज शं ?

(तोटक छंद)

यम नियम संजम आप कियो, पुनि त्याग गिराग अथाग लह्यो;
वनवास लियो मुण भौन रह्यो, दृढ आसन पद्म लगाय दियो. १

मन पौन निरोध स्वषोध कियो, हुठजेग प्रयोग सु तार लयो;
जप भेद जपे तप ल्यौहि तपे, उरसेहि उदासौ लही सणपै. २

सण शास्त्रनके नय धारि लियो, मत मंडन षंडन भेद लियो;
वह साधन पार अनंत कियो, तदपि कछु हाथ हगु न पर्यो. ३

अण क्यौ न गिरारत है मनसें, कछु और रहा उन साधनसें ?
पिन सहगुरु कोय न भेद लहे, मुण आगल है कहु पात कहे ? ४

करना हम पावत हे तुमकी, वह पात रही सुगुरु गमकी,
पलमें प्रगटे मुण आगलसें, जण सहगुरुयर्न सुप्रेम जसें. ५

तनसें, मनसें, धनसें, सणसें, गुरुदेवकी आन स्व-आत्म जसें;
तण कारज सिद्ध जने अपनेो, रस अमृत पावहि प्रेम धनो. ६

वह सत्य सुधा हरसावहिगे, यतुरांगुल हे दृगसे मिलहे;
रस देव निरंजन को पिवही, गहि जेग गुगोगुग सो लवही. ७

पर प्रेम प्रवाह जहे प्रभुसें, सण आगभवेद सुउर जसें;
वह कैवलको भीज ग्यानि कहे, निजको अनुभौ जतलाई दियो. ८

—श्रीमद्द राजचंद्र

૯. ભકિતનો ઉપદેશ

(તેટક છંદ)

શુભ શીતળતામય છાંય રહી, મનવાંછિત બ્યાં કૃણપંક્તિ કહી;
જિનભક્તિ થ્રહો તરુકલ્પ અહો, ભજીને ભગવંત ભવંત લહો. ૧

નિજ આત્મસ્વરૂપ મુદ્દા પ્રગટે, મનતાપ ઉતાપ તમામ મટે;
અતિ નિર્જરતા વલુદામ થ્રહો, ભજીને ભગવંત ભવંત લહો. ૨

સમભાવો સદા પરિણામ થશે, જડ મંદ અધોગતિ જન્મ જશે;
શુભ મંગળ આ પરિપૂર્ણ ચહો, ભજીને ભગવંત ભવંત લહો. ૩

શુભ ભાવ વડે મન શુદ્ધ કરો, નવકાર મહાપદને સમરો;
નહિ એહ સમાન સુમંત્ર કહો, ભજીને ભગવંત ભવંત લહો. ૪

કરશે ક્ષય કૈવળ રાગ કથા, ધરશે શુભ તત્ત્વસ્વરૂપ યથા;
નૃપચંદ્ર પ્રપંચ અનંત હહો, ભજીને ભગવંત ભવંત લહો. ૫

વિ. સં. ૧૯૪૧

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

(૧૦)

બિના નયન પાવે નહીં, બિના નયનકી બ્યાત;
સેવે સદ્ગુરુકે ચરન, સો પાવે સાક્ષાત. ૧

બૂઝી ચહત જે ખ્યાસકો, હૈ બૂઝનકી રીત;
પાવે નહિ ગુરુગમ બિના, એહી અનાદિ સ્થિત. ૨

એહી નહિ હૈ કલ્પના, એહી નહીં વિભંગ;
કઈ નર પંચમકાળમેં, દેખી વસ્તુ અભંગ. ૩

નહિ દે તું ઉપદેશકું, પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ;
સબસેં ન્યારા અગમ હૈ, યો જ્ઞાનીકા દેશ. ૪

જપ, તપ ઓર વ્રતાદિ સખ, તહાં લગી બ્રમરૂપ;
 જહાં લગી નહિ સંતકી, પાઈ કૃપા અનૂપ. ૫
 પાયાકી એ ખાત હૈ, નિજ છંદનકો છોડ;
 પિછે લાગ સત્પુરુષકે, તો સખ બંધન તોડ. ૬

મુંબઈ, ૧૯૪૭

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

૧૧. અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર

(હરિગીત છંદ)

બહુ પુણ્યકેરા પુંજથી, શુભ દેહ માનવનો મળ્યો,
 તોયે અરે! ભવચક્રનો, આંટો નહીં એછે ટળ્યો;
 સુખ પ્રાપ્ત કરતાં સુખ ટળે છે, લેશ એ લક્ષે લહો,
 ક્ષણ ક્ષણ ભયંકર ભાવમરણે, કાં અહો રાચી રહો ? ૧

લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતાં, શું વધ્યું તે તો કહો ?
 શું કુટુંબ કે પરિવારથી, વધવાપણું એ નય ગ્રહો;
 વધવાપણું સંસારનું નર દેહને હારી જવો,
 એનો વિચાર નહીં અહોહો ! એક પળ તમને હવો !!! ૨

નિર્દોષ સુખ નિર્દોષ આનંદ, દ્યો ગમે ત્યાંથી ભલે,
 એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી, જંજીરથી નીકળે;
 પરવસ્તુમાં નહિ મૂંઝવો, એની દયા મુજને રહી,
 એ ત્યાગવા સિદ્ધાંત કે પશ્ચાત્ દુઃખ તે સુખ નહીં. ૩

હું કોણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ?
 કોના સંબંધે વળગણા છે ? રાખું કે એ પરહરું ?
 એના વિચાર વિવેકપૂર્વક, શાંત ભાવે જો કર્યા,
 તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યાં. ૪

તે ગ્રાહ કરવા વચન કોનું સત્ય કેવળ માનવું ?
 નિર્દોષ નરનું કથન માનો 'તોડ' જેણે અનુભવ્યું;
 રે! આત્મ તારો! આત્મ તારો! શીઘ્ર એને ઓળખો,
 સર્વાત્મમાં સમદૃષ્ટિ ઘો, આ વચનને હૃદયે લખો. ૫

વિ. સં. ૧૯૪૧

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

૧૨. બ્રહ્મચર્ય વિષે સુભાષિત

(દોહરા)

નીરખીને નવયૌવના, લેશ ન વિષય નિદાન;
 ગણે કાષ્ઠની પૂતળી, તે ભગવાન સમાન. ૧

આ સઘળા સંસારની, રમણી નાયકરૂપ;
 એ ત્યાગી, ત્યાગ્યું બધું, કેવળ શોકસ્વરૂપ. ૨

એક વિષયને જીતતાં, જીત્યો સૌ સંસાર;
 નૃપતિ જીતતાં જીતિયે, દળ પુર ને અધિકાર. ૩

વિષયરૂપ અંકુરથી, ટળે જ્ઞાન ને ધ્યાન;
 લેશ મદિરાપાનથી, છાકે જ્યમ અજ્ઞાન. ૪

જે નવ વાડ વિશુદ્ધથી, ધરે શિયળ સુખદાઈ;
 ભવ તેનો લવ પછી રહે, તત્ત્વવચન એ ભાઈ. ૫

સુંદર શિયળ સુરતરુ, મન વાણી ને દેહ;
 જે નરનારી સેવશે, અનુપમ ફળ લે તોહ. ૬

પાત્ર વિના વસ્તુ ન રહે, પાત્રે આત્મિક જ્ઞાન;
 પાત્ર થવા સેવો સદા, બ્રહ્મચર્ય મતિમાન. ૭

વિ. સં. ૧૯૪૧

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

૧૩. ક્ષમાપના

હે ભગવાન ! હું બહુ ભૂલી ગયો, મેં તમારાં અમૂલ્ય વચનને લક્ષમાં લીધાં નહીં. તમારાં કહેલાં અનુપમ તત્ત્વનો મેં વિચાર કર્યો નહીં. તમારાં પ્રણીત કરેલાં ઉત્તમ શીલને સેવ્યું નહીં. તમારાં કહેલાં દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મેં ઓળખ્યાં નહીં. હે ભગવન્ ! હું ભૂલ્યો, આથડ્યો, રઝળ્યો અને અનંત સંસારની વિટંબનામાં પડ્યો છું. હું પાપી છું. હું બહુ મદોન્મત્ત અને કર્મરજથી કરીને મલિન છું. હે પરમાત્મા ! તમારાં કહેલાં તત્ત્વ વિના મારો મોક્ષ નથી. હું નિરંતર પ્રપંચમાં પડ્યો છું. અજ્ઞાનથી અંધ થયો છું. મારામાં વિવેકશક્તિ નથી અને હું મૂઠ છું, હું નિરાશ્રિત છું, અનાથ છું. નીરાગી પરમાત્મા ! હું હવે તમારું, તમારા ધર્મનું અને તમારા મુનિનું શરણ ગ્રહું છું. મારા અપરાધ ક્ષય થઈ હું તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઈ એ મારી અભિલાષા છે. આગળ કરેલાં પાપોનો હું હવે પશ્ચાત્તાપ કરું છું. જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઊંડો ઊતરું છું તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના અમલકારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે. તમે નીરાગી, નિર્વિકારી, સચ્ચિદાનંદસ્વરૂપ, સહજનંદી, અનંતજ્ઞાની, અનંત-દર્શી અને ત્રૈલોક્યપ્રકાશક છો. હું માત્ર મારા હિતને અર્થે તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા ચાહું છું. એક પળ પળ તમારાં કહેલાં તત્ત્વની શંકા ન થાય, તમારા કહેલા રસ્તામાં અહોરાત્ર હું રહું, એ જ મારી આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાયો ! હે સર્વજ્ઞ ભગવાન ! તમને હું વિશેષ શું કહું ? તમારાથી કંઈ અબાણ્યું નથી. માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઇચ્છું છું.

ॐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

૧૪. છ પદનો પત્ર

અનન્ય શરણુના આપનાર એવા શ્રી સદ્ગુરુદેવને
અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર

શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપને પામ્યા છે એવા જ્ઞાનીપુરુષોએ નીચે
કહ્યાં છે તે છ પદને સમ્યગ્દર્શનના નિવાસનાં સર્વોત્કૃષ્ટ
સ્થાનક કહ્યાં છે.

પ્રથમ પદ : ‘આત્મા છે.’ જેમ ઘટપટ આદિ
પદાર્થો છે, તેમ આત્મા પણ છે. અમુક ગુણ હોવાને લીધે જેમ
ઘટપટ આદિ હોવાનું પ્રમાણ છે; તેમ સ્વપરપ્રકાશક એવી
ચૈતન્યસત્તાનો પ્રત્યક્ષ ગુણ જેને વિષે છે એવો આત્મા
હોવાનું પ્રમાણ છે.

બીજું પદ : ‘આત્મા નિત્ય છે.’ ઘટપટ આદિ
પદાર્થો અમુક કાળવર્તી છે. આત્મા ત્રિકાળવર્તી છે. ઘટપટાદિ
સંયોગે કરી પદાર્થ છે. આત્મા સ્વભાવે કરીને પદાર્થ છે;
કેમકે તેની ઉત્પત્તિ માટે કોઈ પણ સંયોગો અનુભવયોગ્ય
થતા નથી. કોઈ પણ સંયોગી દ્રવ્યથી ચેતનસત્તા પ્રગટ થવા
યોગ્ય નથી, માટે અનુત્પન્ન છે. અસંયોગી હોવાથી અવિનાશી
છે, કેમકે જેની કોઈ સંયોગથી ઉત્પત્તિ ન હોય, તેનો કોઈને
વિષે લય પણ હોય નહીં.

ત્રીજું પદ : ‘આત્મા કર્તા છે.’ સર્વ પદાર્થ
અર્થક્રિયાસંપન્ન છે. કંઈ ને કંઈ પરિણામક્રિયા સહિત જ સર્વ
પદાર્થ જોવામાં આવે છે. આત્મા પણ ક્રિયાસંપન્ન છે. ક્રિયા-
સંપન્ન છે, માટે કર્તા છે. તે કર્તાપણું ત્રિવિધ શ્રી જિને
વિવેચ્યું છે; પરમાર્થથી સ્વભાવપરિણતિએ નિજસ્વરૂપનો કર્તા છે.

અનુપચરિત (અનુભવમાં આવવા યોગ્ય, વિશેષ સંબંધ સહિત) વ્યવહારથી તે આત્મા દ્રવ્યકર્મનો કર્તા છે. ઉપચારથી ઘર, નગર આદિનો કર્તા છે.

ચોથું પદ : 'આત્મા ભોક્તા છે.' જે જે કંઈ ક્રિયા છે તે તે સર્વ સફળ છે, નિર્થક નથી. જે કંઈ પણ કરવામાં આવે તેનું ફળ ભોગવવામાં આવે એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ છે. વિષ ખાધાથી વિષનું ફળ; સાકર ખાવાથી સાકરનું ફળ; અગ્નિસ્પર્શથી તે અગ્નિસ્પર્શનું ફળ; હિમને સ્પર્શ કરવાથી હિમસ્પર્શનું જેમ ફળ થયા વિના રહેતું નથી, તેમ કષાયાદિ કે અકષાયાદિ જે કંઈ પણ પરિણામે આત્મા પ્રવર્તે તેનું ફળ પણ થવા યોગ્ય જ છે, અને તે થાય છે. તે ક્રિયાનો આત્મા કર્તા હોવાથી ભોક્તા છે.

પાંચમું પદ : 'મોક્ષપદ છે.' જે અનુપચરિત વ્યવહારથી જીવને કર્મનું કર્તાપણું નિરૂપણ કર્યું, કર્તાપણું હોવાથી ભોક્તાપણું નિરૂપણ કર્યું, તે કર્મનું ટળવાપણું પણ છે; કેમ કે પ્રત્યક્ષ કષાયાદિનું તીવ્રપણું હોય પણ તેના અનભ્યાસથી, તેના અપરિચયથી, તેને ઉપશમ કરવાથી, તેનું મંદપણું દેખાય છે, તે ક્ષીણ થવા યોગ્ય દેખાય છે, ક્ષીણ થઈ શકે છે. તે તે બંધભાવ ક્ષીણ થઈ શકવા યોગ્ય હોવાથી તેથી સહિત એવો જે શુદ્ધ આત્મસ્વભાવ તે રૂપ મોક્ષપદ છે.

છઠું પદ : તે 'મોક્ષનો ઉપાય છે.' જે કદી કર્મબંધ માત્ર થયા કરે એમ જ હોય, તો તેની નિવૃત્તિ કોઈ કાળે સંભવે નહીં; પણ કર્મબંધથી વિપરીત સ્વભાવવાળાં એવાં જ્ઞાન, દર્શન, સમાધિ, વૈરાગ્ય, ભક્ત્યાદિ સાધન પ્રત્યક્ષ છે;

જે સાધનના બળે કર્મબંધ શિથિલ થાય છે, ઉપશમ પામે છે, ક્ષીણ થાય છે. માટે તે જ્ઞાન, દર્શન, સંયમાદિ મોક્ષપદના ઉપાય છે.

શ્રી જ્ઞાનીપુરુષોએ સમ્યક્દર્શનના મુખ્ય નિવાસભૂત કહ્યાં એવાં આ છ પદ અત્રે સંક્ષેપમાં જણાવ્યાં છે. સમીપમુક્તિગામી જીવને સહજ વિચારમાં તે સપ્રમાણ થવા યોગ્ય છે, પરમ નિશ્ચયરૂપ જણાવા યોગ્ય છે, તેનો સર્વ વિલાગે વિસ્તાર થઈ તેના આત્મામાં વિવેક થવા યોગ્ય છે. આ છ પદ અત્યંત સંદેહરહિત છે, એમ પરમપુરુષે નિરૂપણ કર્યું છે. એ છ પદનો વિવેક જીવને સ્વસ્વરૂપ સમજવાને અર્થે કહ્યો છે. અનાદિ સ્વમદ્દશાને લીધે ઉત્પન્ન થયેલો એવો જીવનો અહંભાવ, મમત્વભાવ તે નિવૃત્ત થવાને અર્થે આ છ પદની જ્ઞાનીપુરુષોએ દેશના પ્રકાશી છે. તે સ્વમદ્દશાથી રહિત માત્ર પોતાનું સ્વરૂપ છે, એમ જો જીવ પરિણામ કરે, તો સહજ માત્રમાં તે જાગૃત થઈ સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થાય; સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થઈ સ્વસ્વભાવરૂપ મોક્ષને પામે. કોઈ વિનાશી, અશુદ્ધ અને અન્ય એવા ભાવને વિષે તેને હર્ષ, શોક, સંયોગ, ઉત્પન્ન ન થાય. તે વિચારે સ્વસ્વરૂપને વિષે જ શુદ્ધપણું, સંપૂર્ણપણું, અવિનાશીપણું, અત્યંત આનંદપણું, અંતરરહિત તેના અનુભવમાં આવે છે. સર્વ વિભાવપર્યાયમાં માત્ર પોતાને અધ્યાસથી ઐક્યતા થઈ છે, તેથી કેવળ પોતાનું ભિન્નપણું જ છે, એમ સ્પષ્ટ—પ્રત્યક્ષ—અત્યંત પ્રત્યક્ષ—અપરોક્ષ તેને અનુભવ થાય છે. વિનાશી અથવા અન્ય પદાર્થના સંયોગને વિષે તેને ઇષ્ટ-અનિષ્ટપણું પ્રાપ્ત થતું નથી. જન્મ, જરા, મરણ, રોગાદિ બાધારહિત સંપૂર્ણ માહાત્મ્યનું ઠેકાણું એવું

નિજસ્વરૂપ બાણી, વેદી તે કૃતાર્થ થાય છે. જે જે પુરુષોને એ છ પદ સપ્રમાણ એવાં પરમ પુરુષનાં વચને આત્માનો નિશ્ચય થયો છે, તે તે પુરુષો સર્વ સ્વરૂપને પામ્યા છે; આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, સર્વ સંગથી રહિત થયા છે, થાય છે; અને ભાવિકાળમાં પણ તેમ જ ધશે.

જે સત્પુરુષોએ જન્મ, જરા, મરણનો નાશ કરવાવાળો, સ્વસ્વરૂપમાં સહજ અવસ્થાન થવાનો ઉપદેશ કહ્યો છે, તે સત્પુરુષોને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર છે. તેની નિષ્કારણ કરુણાને નિત્ય પ્રત્યે નિરંતર સ્તવવામાં પણ આત્મસ્વભાવ પ્રગટે છે, એવા સર્વ સત્પુરુષો, તેનાં ચરણારવિંદ સદાય હૃદયને વિષે સ્થાપન રહો !

જે છ પદથી સિદ્ધ છે એવું આત્મસ્વરૂપ તે જેનાં વચનને અંગીકાર કર્યે સહજમાં પ્રગટે છે, જે આત્મસ્વરૂપ પ્રગટવાથી સર્વકાળ જીવ સંપૂર્ણ આનંદને પ્રાપ્ત થઈ, નિર્ભય થાય છે, તે વચનના કહેનાર એવા સત્પુરુષના ગુણની વ્યાખ્યા કરવાને અશક્તિ છે; કેમ કે જેનો પ્રત્યુપકાર ન થઈ શકે એવો પરમાત્મભાવ તે જાણે કંઈ પણ ઇચ્છ્યા વિના માત્ર નિષ્કારણ કરુણાશીલતાથી આપ્યો, એમ છતાં પણ જેણે અન્ય જીવને વિષે આ મારો શિષ્ય છે, અથવા ભક્તિનો કર્તા છે, માટે મારો છે, એમ કહી જોયું નથી, એવા જે સત્પુરુષ તેને અત્યંત ભક્તિએ ફરી ફરી નમસ્કાર હો !

જે સત્પુરુષોએ સદ્ગુરુની ભક્તિ નિરૂપણ કરી છે, તે ભક્તિ માત્ર શિષ્યના કલ્યાણને અર્થે કહી છે. જે ભક્તિને પ્રાપ્ત થવાથી સદ્ગુરુના આત્માની ચેષ્ટાને વિષે વૃત્તિ રહે,

અપૂર્વ ગુણુ દૃષ્ટિગોચર થઈ અન્ય સ્વચ્છંદ મટે, અને સહેજે આત્મબોધ થાય એમ જાણીને જે ભક્તિનું નિરૂપણ કર્યું છે, તે ભક્તિને અને તે સત્પુરુષોને ફરી ફરી ત્રિકાળ નમસ્કાર હો !

જે કદી પ્રગટપણે વર્તમાનમાં કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ થઈ નથી, પણ જેના વચનના વિચારયોગે શક્તિપણે કેવળજ્ઞાન છે એમ સ્પષ્ટ જાણ્યું છે, શ્રદ્ધાપણે કેવળજ્ઞાન થયું છે, વિચારદશાએ કેવળજ્ઞાન થયું છે, ઇચ્છાદશાએ કેવળજ્ઞાન થયું છે, મુખ્ય નયના હેતુથી કેવળજ્ઞાન વર્તે છે, તે કેવળજ્ઞાન સર્વ અત્યાબાધ સુખનું પ્રગટ કરનાર, જેના યોગે સહજ માત્રમાં જીવ પામવા યોગ્ય થયો, તે સત્પુરુષના ઉપકારને સર્વોત્કૃષ્ટ ભક્તિએ નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો ! !

મુંબઈ, ફાગણ, ૧૯૫૦

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

વીતરાગનો કહેલો પરમ શાંત અમય ધર્મ પૂર્ણ સત્ય છે, એવો નિશ્ચય રાખવો. જીવના અનધિકારીપણાને લીધે તથા સત્પુરુષના યોગ વિના સમજાતું નથી; તેા પણ તેના જેવું જીવને સંસાર રોગ મટાડવાને બીજું કોઈ પૂર્ણ હિતકારી ઔષધ નથી, એવું વારંવાર ચિંતવન કરવું.

આ પરમ તત્ત્વ છે, તેનો મને સદાય નિશ્ચય રહો; એ યથાર્થ સ્વરૂપ મારા હૃદયને વિષે પ્રકાશ કરો, અને જન્મ-મરણાદિ બંધનથી અત્યંત નિવૃત્તિ થાઓ ! નિવૃત્તિ થાઓ !!

હે જીવ ! આ ક્લેશરૂપ સંસાર થકી, વિરામ પામ,
વિરામ પામ; કાંઈક વિચાર, પ્રમાદ છેડી જગૃત થા !
જગૃત થા !! નહીં તો રત્નચિંતામણિ જેવો આ મનુષ્યદેહ
નિષ્કૃળ જશે.

હે જીવ ! હવે તારે સત્પુરુષની આજ્ઞા નિશ્ચય ઉપાસવા
યોગ્ય છે.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

હે કામ ! હે માન ! હે સંગઉદય !
હે વચનવર્ગણા ! હે મોહ ! હે મોહદયા !
હે શિથિલતા ! તમે શા માટે અંતરાય કરો છો ?
પરમઅનુગ્રહ કરીને હવે અનુકૂળ થાઓ ! અનુકૂળ થાઓ !

—શ્રીમદ્ રાત્રચંદ્ર

મુખપાઠ પત્રો, મોક્ષમાળાના પાઠ વગેરે....

ત્રણ મંત્રની માળા

સહજાત્મસ્વરૂપ પરમશુરુ
આતમલાવના લાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે
પરમશુરુ નિર્ગ્રંથ સર્વશદેવ

૧૬. શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત;
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત. ૧

વર્તમાન આ કાળમાં, મોક્ષમાર્ગ બહુ લોપ;
વિચારવા આત્માર્થીને, ભાખ્યો અત્ર અગોપ્ય. ૨

કોઈ ક્રિયાજડ થઈ રહ્યા, શુષ્કજ્ઞાનમાં કોઈ;
માને મારગ મોક્ષનો, કરુણા ઊપજે જોઈ. ૩

બાહ્ય ક્રિયામાં રાચતાં, અંતરૂ ભેદ ન કાંઈ;
જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતાં, તેહ ક્રિયાજડ આંઈ. ૪

અંધ મોક્ષ છે કલ્પના, ભાખે વાણીમાંહિ;
વર્તે મોહાવેશમાં, શુષ્કજ્ઞાની તે આંહિ. ૫

વૈરાગ્યાદિ સફળ તો, જે સહ આતમજ્ઞાન;
તેમજ આતમજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિતણાં નિદાન. ૬

ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન;
અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ ભાન. ૭

જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ;
ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ. ૮

સેવે સદ્ગુરુચરણને, ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ;
પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે લક્ષ. ૯

આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદયપ્રયોગ;
અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરુલક્ષણ યોગ્ય. ૧૦

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહીં, પરોક્ષજિન ઉપકાર,
એવો લક્ષ થયા વિના, ઊગે ન આત્મવિચાર. ૧૧

સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણુ, સમજાય ન જિનરૂપ;
સમજ્યાવણુ ઉપકાર શો? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ. ૧૨

આત્માદિ અસ્તિત્વનાં, જેહુ નિરૂપક શાસ્ત્ર;
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર સુપાત્ર. ૧૩

અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યાં, જે અવગાહન કાજ;
તે તે નિત્ય વિચારવાં, કરી મતાંતર ત્યાજ. ૧૪

રોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો, પામે અવશ્ય મોક્ષ;
પામ્યા એમ અનંત છે, ભાખ્યું જિન નિર્દોષ. ૧૫

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વચ્છંદ તે રોકાય;
અન્ય ઉપાય કર્યા થકી, પ્રાયે બમણો થાય. ૧૬

સ્વચ્છંદ મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુલક્ષ;
સમકિત તેને ભાખિયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ. ૧૭

માનાદિક શત્રુ મહા, નિજછંદે ન મરાય;
જાતાં સદ્ગુરુ શરણમાં, અલ્પ પ્રયાસે જાય. ૧૮

જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન;
ગુરુ રહ્યા છદ્મસ્થ પણુ, વિનય કરે ભગવાન. ૧૯

એવો માર્ગ વિનય તણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ;
મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુભાગ્ય. ૨૦

અસદ્ગુરુ એ વિનયનો, લાભ લહે જે કાંઈ;
મહા મોહનીય કર્મથી, ખૂડે ભવજળ માંહી. ૨૧

હોય મુમુક્ષુ જીવ તે, સમજે એહુ વિચાર;
 હોય મતાર્થી જીવ તે, અવળો લે નિર્ધાર. ૨૨
 હોય મતાર્થી તેહને, થાય ન આતમલક્ષ્ય
 તેહ મતાર્થી લક્ષણો, અહીં કહ્યાં નિર્પક્ષ્ય ૨૩

મતાર્થી લક્ષણુ

બાહ્યત્યાગ પણ જ્ઞાન નહિ, તે માને ગુરુ સત્ય;
 અથવા નિજ કુળધર્મના, તે ગુરુમાં જ મમત્વ. ૨૪
 જે જિનદેહપ્રમાણુ ને, સમવસરણાદિ સિદ્ધિ;
 વર્ણુન સમજે જિનનું, રોકી રહે નિજ બુદ્ધિ. ૨૫
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુયોગમાં, વર્તે દૃષ્ટિ વિમુખ;
 અસદ્ગુરુને દૃઢ કરે, નિજ માનાર્થે મુખ્ય. ૨૬
 દેવાદિ ગતિ લંગમાં, જે સમજે શ્રુતજ્ઞાન;
 માને નિજ મત વેષનો, આગ્રહ મુક્તિનિહાન. ૨૭
 લહ્યું સ્વરૂપ ન વૃત્તિનું, ગ્રહ્યું વ્રત અભિમાન;
 ગ્રહે નહીં પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન. ૨૮
 અથવા નિશ્ચયનય ગ્રહે, માત્ર શબ્દની માંય;
 લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધન રહિત થાય. ૨૯
 જ્ઞાનદશા પામે નહીં, સાધનદશા ન કાંઈ;
 પામે તેનો સંગ જે, તે ખૂડે ભવમાંહી. ૩૦
 એ પણ જીવ મતાર્થમાં, નિજ માનાદિ કાજ;
 પામે નહિ પરમાર્થને, અન્ અધિકારીમાં જ. ૩૧

નહિ કષાય ઉપશાંતતા, નહિ અંતર વૈરાગ્ય;
 સરળપણું ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થી દુર્ભાગ્ય. ૩૨
 લક્ષણ કહ્યાં મતાર્થીનાં. મતાર્થ જાવા કાજ;
 હવે કહું આત્માર્થીનાં, આત્મ-અર્થ સુખસાજ. ૩૩

આત્માર્થી લક્ષણ

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપાત્રું, તે સાચા ગુરુ હોય;
 બાકી કુળગુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહિ જોય. ૩૪
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુપ્રાપ્તિનો, ગણે પરમ ઉપકાર;
 ત્રણે યોગ એકત્વથી, વર્તે આજ્ઞાધાર. ૩૫
 એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમારથનો પંથ;
 ગ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમંત. ૩૬
 એમ વિચારી અંતરે, શોધે સદ્ગુરુ યોગ;
 કામ એક આત્માર્થનું. ખીજો નહિ મનરોગ. ૩૭
 કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ;
 ભવે ખેદ, પ્રાણીદયા, ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ. ૩૮
 દશા ન એવી જ્યાં સુધી, જીવ લહે નહિ જોગ;
 મોક્ષમાર્ગ પામે નહીં, મટે ન અંતર રોગ. ૩૯
 આવે જ્યાં એવી દશા, સદ્ગુરુબોધ સુહાય;
 તે યોધે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે સુખદાય. ૪૦
 જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજજ્ઞાન;
 જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઈ, પામે પદ નિર્વાણ. ૪૧
 જિપજે તે સુવિચારણા, મોક્ષમાર્ગ સમજાય;
 ગુરુશિષ્ય સંવાદથી, ભાષું ષટ્પદ આંહી. ૪૨

૫૨ પદનામકથન

‘આત્મા છે,’ ‘તે નિત્ય છે,’ ‘છે કર્તા નિજકર્મ’;
‘છે ભોક્તા’ વળી ‘મોક્ષ છે,’ મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ’. ૪૩

૫૨સ્થાનક સંક્ષેપમાં, ૫૨દર્શન પણ તેહ;
સમજવા પરમાર્થને, કહ્યાં જ્ઞાનીએ એહ. ૪૪

(૧) શંકા—શિષ્ય ઉવાચ

નથી દૃષ્ટિમાં આવતો, નથી જણાતું રૂપ;
બીજો પણ અનુભવ નહીં, તેથી ન જીવસ્વરૂપ. ૪૫

અથવા દેહ જ આત્મા, અથવા ઈન્દ્રિય પ્રાણ;
મિથ્યા બુદ્ધો માનવો, નહીં બુદ્ધ અંધાણ. ૪૬

વળી જો આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિ કેમ ?
જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદિ જેમ. ૪૭

માટે છે નહિ આત્મા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય;
એ અંતર શંકા તણો, સમજવો સદુપાય. ૪૮

(૧) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન;
પણ તે બંને ભિન્ન છે, પ્રગટ લક્ષણે ભાન. ૪૯

ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન;
પણ તે બંને ભિન્ન છે, જેમ અસિ ને મ્યાન. ૫૦

જે દ્રષ્ટા છે દૃષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ;
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ. ૫૧

છે ઈંદ્રિય પ્રત્યેકને, નિજ નિજ વિષયનું જ્ઞાન;
પાંચ ઈંદ્રોના વિષયનું, પણ આત્માને ભાન. ૫૨

દેહ ન જાણે તેહને, જાણે ન ઈંદ્રી, પ્રાણુ;
આત્માની સત્તા વડે, તેહ પ્રવર્તે જાણુ. ૫૩

સર્વ અવસ્થાને વિષે, ન્યારો સદા જાણાય;
પ્રગટરૂપ ચૈતન્યમય, એ અંધાણુ સદાય. ૫૪

ઘટ, પટ, આદિ જાણુ તું, તેથી તેને માન;
જાણુનાર તે માન નહિ, કહોંએ કેવું જ્ઞાન? ૫૫

પરમ બુદ્ધિ કૃશ દેહમાં, સ્થૂળ દેહ મતિ અદ્વય;
દેહ હોય જો આત્મા, ઘટે ન આમ વિકલ્પ. ૫૬

જડ ચેતનનો ભિન્ન છે, કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ;
એકપણું પામે નહીં, ત્રણે કાળ દ્વયભાવ. ૫૭

આત્માની શંકા કરે, આત્મા પોતે આપ;
શંકાનો કરનાર તે, અચરજ એહ અમાપ. ૫૮

(૨) શંકા—શિષ્ય ઉવાચ

આત્માના અસ્તિત્વના, આપે કહ્યા પ્રકાર;
સંભવ તેનો થાય છે, અંતર કર્યે વિચાર. ૫૯

ખીજી શંકા થાય ત્યાં, આત્મા નહિ અવિનાશ;
દેહયોગથી જીપજે, દેહવિયોગે નાશ. ૬૦

અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય;
એ અનુભવથી પણ નહીં, આત્મા નિત્ય જાણાય. ૬૧

(૨) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

દેહ માત્ર સંયોગ છે, વર્ણો જડ રૂપી દૃશ્ય;
 ચેતનનાં ઉત્પત્તિ લય, કોના અનુભવ વશ્ય ? ૬૨

જેના અનુભવ વશ્ય એ, ઉત્પન્ન-લયનું જ્ઞાન;
 તે તેથી મુદ્દા વિના, થાય ન કેમે ભાન. ૬૩

જે સંયોગો દેખિયે, તે તે અનુભવ દૃશ્ય;
 ઊપજે નહિ સંયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ. ૬૪

જડથી ચેતન ઊપજે, ચેતનથી જડ થાય;
 એવો અનુભવ કોઈને, ક્યારે કદી ન થાય. ૬૫

કોઈ સંયોગોથી નહીં, જેની ઉત્પત્તિ થાય;
 નાશ ન તેનો કોઈમાં, તેથી નિત્ય સદાય. ૬૬

ક્રોધાદિ તરતમ્યતા, સર્પાદિકની માંય;
 પૂર્વ જન્મ સંસ્કાર તે, જીવનિત્યતા ત્યાંય. ૬૭

આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય;
 બાળાદિ વય ત્રણ્યનું, જ્ઞાન એકને થાય. ૬૮

અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું, જે બાણી વદનાર;
 વદનારો તે ક્ષણિક નહિ, કર અનુભવ નિર્ધાર. ૬૯

ક્યારે કોઈ વસ્તુનો, કેવળ હોય ન નાશ;
 ચેતન પામે નાશ તો, કેમાં ભજે તપાસ. ૭૦

(૩) શંકા—શિષ્ય ઉવાચ

કર્તા જીવ ન કર્મનો, કર્મ જ કર્તા કર્મ;
 અથવા સહજ સ્વભાવ કાં, કર્મ જીવનો ધર્મ. ૭૧

આત્મા સદા અસંગ ને, કરે પ્રકૃતિ બંધ;
 અથવા ઈશ્વર પ્રેરણા, તેથી જીવ અબંધ. ૭૨
 માટે મોક્ષ ઉપાયનો, કોઈ ન હેતુ જણાય;
 કર્મતાણું કર્તાપણું, કાં નહિ, કાં નહિ જાય. ૭૩

(૩) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

હોય ન ચેતન પ્રેરણા, કોણુ ગ્રહે તો કર્મ ?
 જડસ્વભાવ નહિ પ્રેરણા, મુઓ વિચારી ધર્મ. ૭૪
 ને ચેતન કરતું નથી, નથી થતાં તો કર્મ;
 તેથી સહજ સ્વભાવ નહિ, તેમજ નહિ જીવધર્મ. ૭૫
 કેવળ હોત અસંગ ને, ભાસત તને ન કેમ ?
 અસંગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજ ભાને તેમ ૭૬
 કર્તા ઈશ્વર કોઈ નહિ, ઈશ્વર શુદ્ધ સ્વભાવ;
 અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઈશ્વર દોષપ્રભાવ. ૭૭
 ચેતન ને નિજભાનમાં, કર્તા આપ સ્વભાવ;
 વર્તે નહિ નિજભાનમાં, કર્તા કર્મ—પ્રભાવ. ૭૮

(૪) શંકા—શિષ્ય ઉવાચ

જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોક્તા નહિ સોય;
 શું સમજે જડ કર્મ કે, ક્ષણ પરિણામી હોય ? ૭૯
 ક્ષણદાતા ઈશ્વર ગણ્યે, ભોક્તાપણું સધાય;
 એમ કહો ઈશ્વરતાણું, ઈશ્વરપણું જ જાય. ૮૦
 ઈશ્વર સિદ્ધ થયા વિના, જગત નિયમ નહિ હોય;
 પછી શુભાશુભ કર્મનાં, ભોગ્યસ્થાન નહિ કોય. ૮૧

(૪) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

ભાવકર્મ નિજકલ્પના, માટે ચેતનરૂપ;
 જીવવીર્યની સ્ફુરણા, ગ્રહણ કરે જડધૂપ. ૮૨
 ઝેર સુધા સમજે નહીં, જીવ ખાય ફળ થાય;
 એમ શુભાશુભ કર્મનું, ભોક્તાપણું જણાય. ૮૩
 એક શંક ને એક નૃપ, એ આદિ જે ભેદ;
 કારણ વિના ન કાર્ય તે, તે જ શુભાશુભ વેદ. ૮૪
 ફળદાતા ઈશ્વરતાણી, એમાં નથી જરૂર;
 કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય ભોગથી દૂર. ૮૫
 તે તે ભોગ્ય વિશેષનાં, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ;
 ગહન વાત છે શિષ્ય આ, કહો સંક્ષેપે સાવ. ૮૬

(૫) શંકા—શિષ્ય ઉવાચ

કર્તા ભોક્તા જીવ હો, પણ તેનો નહિ મોક્ષ;
 વીત્યો કાળ અનંત પણ, વર્તમાન છે દોષ. ૮૭
 શુભ કરે ફળ ભોગવે, દેવાદિ ગતિમાંય;
 અશુભ કરે નરકાદિ ફળ, કર્મરહિત ન કયાંય. ૮૮

(૫) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

જેમ શુભાશુભ કર્મપદ, જાણ્યાં સફળ પ્રમાણ;
 તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ સુખાણ. ૮૯
 વીત્યો કાળ અનંત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ;
 તેહ શુભાશુભ છેદતાં, ઊપજે મોક્ષ સ્વભાવ. ૯૦
 દેહાદિક સંયોગનો, આત્યંતિક વિયોગ;
 સિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનંત સુખભોગ. ૯૧

(૬) શંકા—શિષ્ય ઉવાચ

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિ અવિરોધ ઉપાય;
કર્મો કાળ અનંતનાં, શાથી છેદ્યાં જાય ? ૯૨

અથવા મત દર્શન ઘણાં, કહે ઉપાય અનેક;
તેમાં મત સાચો કયો, બને ન એહ વિવેક. ૯૩

કઈ જાતિમાં મોક્ષ છે, કયા વેષમાં મોક્ષ;
એનો નિશ્ચય ના બને, ઘણા ભેદ એ દોષ. ૯૪

તેથી એમ જણાય છે, મળે ન મોક્ષ ઉપાય;
જીવાદિ જાણ્યા તણો, શો ઉપકાર જ થાય ? ૯૫

પાંચે ઉત્તરથી થયું, સમાધાન સર્વાંગ;
સમગ્રું મોક્ષ ઉપાય તો, ઉદય ઉદય સદ્ભાગ્ય. ૯૬

(૬) સમાધાન—સદ્ગુરુ ઉવાચ

પાંચે ઉત્તરની થઈ, આત્મા વિષે પ્રતીત;
થાશે મોક્ષોપાયની, સહજ પ્રતીત એ રીત. ૯૭

કર્મભાવ અજ્ઞાન છે, મોક્ષભાવ નિજવાસ;
અંધકાર અજ્ઞાન સમ, નાશે જ્ઞાનપ્રકાશ. ૯૮

જે જે કારણ બંધનાં, તેહ બંધનો પંથ;
તે કારણ છેદક દશા, મોક્ષપંથ ભવઅંત. ૯૯

રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન એ, મુખ્ય કર્મની અંથ;
થાય નિવૃત્તિ જેહથી, તે જ મોક્ષનો પંથ. ૧૦૦

આત્મા સત્ ચૈતન્યમય, સર્વાભાસ રહિત;
જેથી કેવળ પામિયે, મોક્ષપંથ તે રીત. ૧૦૧

- કર્મ અનંત પ્રકારનાં, તેમાં મુખ્યે આઠ;
તેમાં મુખ્યે મોહનીય, હણાય તે કહું પાઠ. ૧૦૨
- કર્મ મોહનીય ભેદ બે, દર્શન ચારિત્ર નામ;
હણે બોધ વીતરાગતા, અચૂક ઉપાય આમ. ૧૦૩
- કર્મબંધ ક્રોધાદિથી, હણે ક્ષમાદિક તેહ;
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને, એમાં શો સંદેહ ? ૧૦૪
- છોડી મત દર્શનતણે, આગ્રહ તેમ વિકલ્પ;
કહ્યો માર્ગ આ સાધશે, જન્મ તેહના અલ્પ. ૧૦૫
- પદ્મપદનાં પદ્મપદ તેં, પૂછ્યાં કરી વિચાર;
તે પદની સર્વાંગતા, મોક્ષમાર્ગ નિર્ધાર. ૧૦૬
- બતિ વેષનો ભેદ નહિ, કહ્યો માર્ગ બે હોય;
સાધે તે મુક્તિ લહે, એમાં ભેદ ન કોય. ૧૦૭
- કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ-અભિલાષ;
ભવે ખેદ અંતર દયા, તે કહિયે જિજ્ઞાસ. ૧૦૮
- તે જિજ્ઞાસુ જીવને, થાય સદ્ગુરુ બોધ;
તો પામે સમકિતને, વર્તે અંતર શોધ. ૧૦૯
- મત દર્શન આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુલક્ષ;
લહે શુદ્ધ સમકિત તે, જેમાં ભેદ ન પક્ષ. ૧૧૦
- વર્તે નિજ સ્વભાવનો, અનુભવ લક્ષ પ્રતીત;
વૃત્તિ વહે નિજભાવમાં, પરમાર્થે સમકિત. ૧૧૧
- વર્ધમાન સમકિત થઈ, ટાળે મિથ્યાભાસ;
ઉદય થાય ચારિત્રનો, વીતરાગ પદ વાસ. ૧૧૨

કેવળ નિજસ્વભાવનું, અખંડ વર્તે જ્ઞાન;
 કહિયે કેવળજ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ. ૧૧૩
 કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પણ, જાત્રત થતાં શમાય;
 તેમ વિભાવ અનાદિનો, જ્ઞાન થતાં દૂર થાય. ૧૧૪
 છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહિ કર્તા તું કર્મ;
 નહિ લોકતા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ. ૧૧૫
 એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, તું છે મોક્ષસ્વરૂપ;
 અનંત દર્શન જ્ઞાન તું, અવ્યાખાધ સ્વરૂપ. ૧૧૬
 શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન, સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ;
 ખીચું કહિયે કેટલું, કર વિચાર તો પામ. ૧૧૭
 નિશ્ચય સર્વ જ્ઞાનોનો, આવી અત્ર સમાય;
 ધરી મૌનતા એમ કહો, સહજ સમાધિમાય. ૧૧૮

શિષ્યખોધબીજપ્રાપ્તિકથન

સદ્ગુરુના ઉપદેશથી, આવ્યું અપૂર્વ લાન;
 નિજપદ નિજમાંહી લહું, દૂર થયું અજ્ઞાન. ૧૧૯
 ભાસ્યું નિજસ્વરૂપ તે, શુદ્ધ ચેતનારૂપ;
 અજર અમર અવિનાશો ને, દેહાતીત સ્વરૂપ. ૧૨૦
 કર્તા લોકતા કર્મનો, વિભાવ વર્તે જ્યાંય;
 વૃત્તિ વહી નિજભાવમાં, થયો અકર્તા ત્યાંય. ૧૨૧
 અથવા નિજપરિણામ જે, શુદ્ધ ચેતનારૂપ;
 કર્તા લોકતા તેહનો, નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ. ૧૨૨
 મોક્ષ કહ્યો નિજશુદ્ધતા, તે પામે તે પંથ;
 સમજાવ્યો સંક્ષેપમાં, સકળ માર્ગ નિગ્રંથ. ૧૨૩

અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર;
આ પામર પર પ્રભુ કર્યો, અહો ! અહો ! ઉપકાર. ૧૨૪

શું પ્રભુચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન;
તે તો પ્રભુએ આપિયો, વતું ચરણાધીન. ૧૨૫

આ દેહાદિ આજથી, વર્તો પ્રભુ આધીન;
દાસ, દાસ હું દાસ છું, તેહ પ્રભુનો દીન. ૧૨૬

ષદ્ સ્થાનક સમજવીને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ;
મ્યાનથી તરવારવત, એ ઉપકાર અમાપ. ૧૨૭

ઉપસંહાર

દર્શન ષટે સમાય છે, આ ષદ્ સ્થાનક માંહી;
વિચારતાં વિસ્તારથી, સંશય રહે ન કાંઈ. ૧૨૮

આત્મજ્ઞાંતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ વૈદ્ય સુજ્ઞાન;
ગુરુઆજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન. ૧૨૯

જો ઇચ્છો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરુષાર્થ;
ભવસ્થિતિ આદિ નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ. ૧૩૦

નિશ્ચયવાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય;
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય. ૧૩૧

નય નિશ્ચય એકાંતથી, આમાં નથી કહેલ;
એકાંતે વ્યવહાર નહિ, બંને સાથ રહેલ. ૧૩૨

ગચ્છમતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર;
ભાન નહીં નિજરૂપનું, તે નિશ્ચય નહિ સાર. ૧૩૩

આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્તમાનમાં હોય;
 થાશે કાળ ભવિષ્યમાં, માર્ગભેદ નહિ કોય. ૧૩૪
 સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય;
 સદ્ગુરુઆજ્ઞા જિનદશા, નિમિત્ત કારણ માંય. ૧૩૫
 ઉપાદાનનું નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત;
 પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે જ્ઞાતિમાં સ્થિત. ૧૩૬
 મુખથી જ્ઞાન કથે અને, અંતરૂ છૂટ્યો ન મોહ;
 તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનોનો દ્રોહ. ૧૩૭
 દયા, શાંતિ, સમતા, ક્ષમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય;
 હોય મુમુક્ષુ ઘટ વિષે, એહ સદાય સુજગ્ય. ૧૩૮
 મોહભાવ ક્ષય હોય જ્યાં, અથવા હોય પ્રશાંત;
 તે કહ્યોએ જ્ઞાનીદશા, બાકી કહ્યોએ જ્ઞાંત. ૧૩૯
 સકળ જગત તે એકવત્, અથવા સ્વપ્ન સમાન;
 તે કહ્યોએ જ્ઞાનીદશા, બાકી વાચાજ્ઞાન. ૧૪૦
 સ્થાનક પાંચ વિચારોને, છૂટે વર્તે જેહ;
 પામે સ્થાનક પાંચમું, એમાં નહિ સંદેહ. ૧૪૧
 દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત;
 તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત. ૧૪૨
 (શ્રી નડિયાદ. આસો વદ ૧, ગુરુ, ૧૯૫૨)

(આત્મચિકિત્સા પછી આશ્રમમાં પ. ઉ. પ. પૂ. પ્રભુશ્રીજીના
 ઉપદેશામૃતનું અને પૂ. શ્રી બ્રહ્મચારીજીના બોધામૃતનું અડધા કલાક
 નિયમિત વાંચન થાય છે.)

